

Kabdebó Lóránt

A túlélő

(Pintér Lajos válogatott versei)

Barátokra vágyott, nemzedéket akart maga köré szervezni. Még szinte költő se volt, amikor gyakran megkeresett – Pesten székelő vidéki szerkesztőt –, mindig társaságban. Nálam legtöbbször Gázsival, Nagy Gáspárral jelent meg. Abban az évtizedben, amikor a rendszerváltás már készülóban volt. Nagy Gáspár mellett Baka István tartozott baráti köréhez. Költőként a rendszerváltás fiai voltak a szememben. És milyen paradox sors jutott számára: fiatalon kihaltak mellőle anyagi barátai, maradt ő, magában. És maradt témájául a csalódás és egyensúlyozás, az elvesztett világ és a reménykedve megmaradás esélyének végiggondolása. Magára maradt, hogy a létezés legfontosabb titkával szembesüljön: bármilyen világban is, a lényege az emberi létnek, hogy segítsen túlélni a pusztulást. A biológiai és az etikai szétomlást. Receptet találjon arra, hogy hogyan lehetséges az emberi létezés továbbalakulását minden körülmények között biztosítani. Egyedül maradván hogyan lehet megsokasítani az itt maradókat. Hittel, az élet továbbvitelével, az ősök számbavételével és utódok felnevelésével. A széthulló nemzedék szellemi összetartásával.

Miből születhet egy ilyen költészet? Az *ez van* tárgyyszerűségéből és tényszerűségéből. A semminek látszó nagyon is valamiből. A teremtett világ minden újabb és újabb jelenetéből, jelenségéből, valóságából és kétségbeeséséből. És mindennek ellenében a bizalomból a teremtett létezésben.

Van egy korai ciklusa, a Clairefontaine nevet ismétli a címekben. Keresem interneten, művelődésem emlékeiben – végül is felhívom telefonon. „Műveltségemet” árulom el, mondd, mire utal ez a cím. A válasz: egyszerű, nem más, mint *A tengerzöld füzet leírása*. Semmi más, csak ennyi.

*Tolnai hozta Párizsból:
tengerzöld színű füzet,
Papier velouté 90 g/m²
Made in France Clairefontaine.
S Tolnai hozta a ceruzát is:
Big Glow – © Goody Japan.*

Egy „nagyigényű” költő ettől csak megdöbbenne. Pintér Lajos nagy igénye éppen ellenkezőleg: tudomásul veszi ezt az *ez vart*, és ebből következik bele a versébe a világ egésze.

*Ennyi lenne a vers, mondd?
Egy toll, egy füzet – hogy itt ülsz
a tengernyi szorongás zöld partfalainál,
és hallgatod: mit súg apály, dagály.
Mit súg a múltból holt apád,
és hallgatod, hogy mit súg a jövő,
mit súg az áldott anyaöl-öböl.*

E súgást, susogást leírod.

Ha ez így igaz, akkor bármi verssé alakulhat? De hát akkor mire jó a vers? Miért kell, hogy írasson? A legegyszerűbb tárgyak is a vers biztos pontjaiként tűnhetnek fel? Ha a létezés tárgyai egyben a költészet témái, akkor valami nagy-szerű összefüggés kell legyen e dolgok és a vers motívumai között. Valami titkot fed el és fed fel a vers. Valami összefüggést a dolgok és azoknak leírt változatai, a vers motívumai között.

*Egy szék, egy kávé, egy pohár víz –
Csak ennyi kell a vershez – mondd,*

Pilinszky tudott ilyen titkokat valaha, és most ezt tanulja az emberélet útjának felén, egy Párizsból hozott füzetet kezébe véve egy kezdő költő. Persze ő nem a Megváltás csodájára kérdez rá ezáltal, hanem ennek bizonyosságát magában hordozva éppen a dolgok pokoli tulajdonságai ellenében az élet értelmére, továbbvitelének szükségességére keres megoldást versében. Miért hogy élni érdemes. Valóban érdemes? Amikor mindenütt csalódás veszi körül és bajtársai hullanak, ártatlanul, betegségtől megkínzottan. Ő nem patetikus verset keres, az életet nem keserves feladatteljesítésként fogadja el versében – egyszerűen csak élni akar. Pontosabban: túlélni és túléletni. Híddá válni az emberiség lét-történetében. Titka ennek a költészetnek éppen ez a továbbvihető élet. Tárgyak, növények példázatával beleélni a létezésbe egy folyamat részeként. Vanni, az *ez vanban*.

*Ha tudod a titkot, mondd,
a titkot, melyet nem tudott
csak egy nyárfa, meg egy másik,
ahogy összehajolt, ahogy egymással susogott.*

Amikor minden mulandó. Amikor az élet mulandóságával néz szembe a zöld füzet kezdetén egy fiatal költő:

Stihl-fűrész árnyékában.

Félelmetes világ? Szorongással, lélekmormolással lehet fogadni sűgását, sut-
togását?

*Túl a negyvenen itt ülök összetörten.
Minden fájdalmat,
minden halált
magamra vonatkoztatok.*

De van ereje ennek a költői indulásnak szembefordulni ezzel a suttogással: „Ne haragudj.” Ezt a megbékítő kimondását a létben elfoglalt helyének adja tovább aztán egy életen át. Legalábbis eddig. Félelmetes erővel képes egyensúlyozni: látni, átélni, szenvedni, ha kell, örülni is, reménykedni, kapcsolódást keresni. Egyensúlyozni. Túlélni minden pillanatot. Miért? Mert versében ezt a titkot mondja fel, nyitja ki, teszi közkinccsé: azért vagyunk, hogy túléljünk, továbbadjunk egy életet, egy nemzedéket, egy nemzetet a világ létezése során. Részesei vagyunk a teremtett világnak, létezésünk ebben egyensúlyoz. Akárha hiszünk benne, akár kételkedünk ennek értelmében. Pintér Lajos költészetében ez a titok hittel teljesen válik verssé, alakul az élet megélésének értelmezhetőségévé, és ezáltal értelmévé.

Ebből a titokból fejthető fel, amint verseiben Pintér Lajos az emberekhez, a tárgyakhoz, mind az egész környezetéhez kapcsolódik.

* * *

Miért fogadom el Pintér Lajos költészetének kisugárzását, életre serkentő erejét? Mert megtanít tisztességesen élni akarni. Kétségbeesés nélkül elfogadni a létezésünkre e földön kiszabott időt. A múltó idő értékét átérzve szöveggé alakítja élettapasztalatait, ezáltal segít a pillanat feletti hatalmunkat megszerezni. És ugyanakkor mindezt összekötni a létezés remélt metafizikai teljességével, helytalálásunkkal a teremtett világ egészében.

Költészete: a teremtés folyományai, a létezés magunkba sűrített végtelensége. A létezését átélő embernek a múltját a jelenben feloldó versét találok a kötet válogatásában:

barátság
*akit szeretünk
ha meghalt
bennünk él tovább
viseljük arcát
sorsát viseljük
él bennünk tovább –
akit szeretünk
ha meghalt
meghalunk mi is
arcunk széttörök
mint vizes pohár
talán jobb részünk
hal meg ővele*

Milyenek ezek a versek? Költőjük az élet megélésének természetes mozgását szövi szövegeibe. Mondogatja újra meg újra élete egyes történeteit. Beléjük éli magát. Mintha mindig is ebben a megidézett percben élte volna, élné továbbra is az evilági létezését. Alapvető életemléke, egyben versbéli meghatározó motívuma a Tisza-parton kavicsot hajító gyermek motívuma. Hol ő maga az, aki hajítja játékként ezt a kavicsot, hol pedig ő maga a kavics, akivel eljátszadozik nagy-nagy szeretettel egy földöntúli hatalmasság. Ekként él benne a mindennapok létezésében, és egyúttal élteti magát, mint a létezés metafizikájának részesét. Mi minden belefér ebbe az egy életrajzi emlékezésbe? A teljes élet. Beszéljek róla? Benne él a gyermek, a költőt elindító folyóirat, a teremtő és fenntartó Isten és a magára maradó felnőtt, aki mindezek között az emlékek között ott egyensúlyoz. Egészséges elszántsággal, a létezés arányainak feltalálásával. Pedig csak annyiról van szó, hogy kezébe veszi a kavicsot, így, egyszerűen, tárgyi mivoltában, és felmutatja életét, melyet behelyez bizalommal egy másik nagyhatalom kezébe. De jó lenne imígyen élni, létezni egyszerre az időben és az időn kívül:

*Tisza tájak sírnak
tiszai tájak nevetnek
kavicsot fogok
kezembe
s mint a régvolt gyerek
folyónkhoz futok
hű folyómhoz hűtelen
s tükrére kavicsot dobok
a kavics felpattan
felpördül bukik
kacsázik a vízben
a kavics
mennyit játszott így
régen a gyerek
egy kavics lehettem
Isten kezében magam is
a vízre hajított
merüljek felrepüljek
mára már elengedett
már nem engedi
hogy óvó kezén ott pihenjek
kezében megbéküljek
lélegző kavics*

Játék? A létezés átgondolása. Tragikus magány vagy biztosított megmérgetetés? Szent Ágoston tengerparti pillanata! Oly igen kiegyensúlyozott, hogy észre sem veszem, hogy mennyi kétségbeesés is szorong a szavak, a jelenetek, a töredékek összeállításában. Az egésyre figyelek, amely versként elhelyez nyugtatóan ebben a körénk alakuló létezésben.

Miért nem írsz emlékezéseket? – szokták kérdezni tőlem. Magam helyett is Pintér Lajos megfelel verseivel erre a kérdésre. Mert bármilyen pontosan tudok is emlékezni valamely életbeli jelenetre, annak folyamányát nem tudnám olyan pontosan dokumentálni, amiként azt történészként egy életen keresztül megszoktam – másokról írván. Pintér Lajos versei is mind ilyen pontosan megrajzolt jelenetek, csakhogy valamilyen formában nem köthetők egyetlen valószerű történelmi aktualitáshoz sem. Életjelenetek. Ismétlődőek. Versjelenetek. Nem történetek.

Versei töredékek. De nem annyira a „*Történelem* – nem én törtem el” értelmében. Inkább azért töredékek, mert mindegyik versének meg lehetne írni az előzményét éppúgy, mint a folytatását. Ez az ember, aki körül a versek alakulnak, egy a milliányi kortársa közül. Beágyazottan, családban, baráti körben él. Ezt tudatosítja, ezt variálja, ezt izlelgeti. Milyen jó is neki: sohasincs egyedül. Tudja, hogy használnia nemcsak magának kell, de hazájának és az emberiségnek is. No meg a szűkebb családnak. Alkotói helyzetét is kisunokájának meséli el: ezzel érthetővé alakítgatja, magyarázatokat fűz hozzá, életszerűvé varázsolja. Szinte eljátszik önmaga munkásságával. Mert tagjának érzi magát az Isten teremtette közösségnek, beleszületett, ezt hagyja majd maga után, mint tették már távozott ősei, rokonai, elődei, barátai. Akik között nem egy az én közeli ismerősöm is volt. Kötetét olvasva, emléküket én is megidézem, én is intek a régmúltamban élt társaknak az ő mozdulatával.

Pintér Lajos verseiről éppen ez a halk szavú emberszeretet a jellemző öszkép. Mindenki ezt méltatja verseiben: a szeretetteljes kapcsolódást a létezés tényeihez, eseményeihez, emberi szereplőihez. Annyira tud örülni mindennek, és annyira tud becsülni minden embert szerető gesztust. Verseit olvasva én is ott találok magamat családjá körében, barátai között.

Ez is egy fajtája annak a költői világnak, amint verseiben Pintér Lajos az emberekhez, a tárgyakhoz, mind az egész környezetéhez kapcsolódik. Hozzá tartozónak véli verseihez emberi önmagát, és emberi létezése részének tartja mindazt, ami övele magával kapcsolatba került, kerül, sőt kerülni fog. Ezt a világot oly tisztelettel magába fogadó szeretetet becsülöm és szeretem ebben az emberben. És ez a kapcsolódás üt át versei szövegén. Költeményeinek ragyogó mesterséggel megszőtt szövegei, furcsa mondogatós ritmikája, hol kihangzó, hol elfedett rímei mindennapi élete folytatásai. És napjai: verseinek folyamányai. Élet és költemény sajátos egybeszövődéssel alakul verssé ebben a költészetben. Jelenet, emlék, környezet összefolyik, és kiválik mint költemény. Játék és varázslás, és egyben kötődés mindnyájunk létezéséhez.

Példákat említsek?

Egy valahai tavaszra emlékezik nagy szeretettel – az akkor még fiatal költő önmagára –, amikor Nagy Gáspárral, Baka Istvánnal közösen szerepeltek, és a varázsló garabonciás, költők nevelője, Kormos István vezette be estjükét a költőfialtató EÖTVÖS KOLLÉGIUMban. De régen is! Mégis akárha máma.

AZ EÖTVÖS KOLLÉGIUMBAN
/XI. Ménesi út 11-13./

1976. május 13-án, csütörtökön,
este 8 órakor

BAKA ISTVÁN
NAGY GÁSPÁR
PINTÉR LAJOS

költői estje

bevezetőt mond:

KORMOS ISTVÁN

közreműködik:

MÁRAI ENIKŐ
VÁNDORFI LÁSZLÓ

Szeretettel várjuk!

A vers pedig, ami ebből az emlékből szikrázik ki, egy nemzedék lázadása. Költői honfoglalás? Politikai helytalálás? Generációs csendes hitvallás? Egyszerre mind – egy korszak kimondatlanul is egyértelműen fogalmazódó összefoglalása:

*Nagy Gáspárral
Baka Istvárral
de jó volt
– emlékszel? –
hármásban
az Eötvös kollégiumi esten
s március 15-én
a Március 15-e téren
Pesten
ott álltunk*

*a betiltott téren
talán
át sem öleltük egymást
talán annyit se mondtunk
testvérem*

Minden szó megannyi utalás. Amelyre mi még emlékezünk. De ki tudja, ahogy halványul nemzedékek emlékezete, mennyire marad élesen fogalmazott ez a tabló. Meddig tabló még, és mikortól lesz lírai emlékezés. Majd életrajzi adalék. Történelem helyett már csak baráti megemlékezés. Bennem még történelmi tablóként él, kivirágzik hatására a kérdés: „Mit hoz a múlt?”

A jelzett 'hármast fogatból' én inkább kettejüket, Gazsit meg Lajost ismertem, hiszen akkoriban némileg kötődtem ehhez a kollégiumhoz magam is. Elhagyván Miskolcot, a középiskolai tanítást, egy darabig folytatva a szerkesztést az akkor még szellemileg le nem züllesztett *Napjainknál*, a kollégium átmenetileg szállást is biztosított a várost cserélő fiatal kritikusként. És cserébe foglalkoztam az ott felnövő költőkkel, írókkal, leendő kritikusokkal pár évig. Itt jelentek meg nálam, ikerpárként Nagy Gáspár és Pintér Lajos. Klasszikusan kérielt versek alkotó szerzői. Gazsi harcosabb alkatként tűnt fel, Lajos csendesebb, magába fogottabb. De számomra mindmostanáig költői párosként vannak jelen. Nemcsak emlékezetemben, de tudatom jelenében is. Ikercsillagokként.

De Pintér Lajosban is ott a keménység, a szívósan harcias vállalása vitáknak. Mint ahogy néhány határozott megfogalmazása során erélyesen szembe is tud szegülni a gonosszal. Miként *töredék* című darabját vele mondhatom én is. És ki tudja hányan utánunk.

*gyere Gáspár
segíts
csak áruló születik
s lázadót már
nem terem
e föld
most is ez a
hétpróbás
pimasz...
a kézirat itt
megszakad*

Reménykedve, persze, hogy a hétpróbás pimaszok majd csak kevesbednek. Talán ez a remény szakajtotta meg a kéziratot.

Mert egyébként Pintér Lajos alapjában véve inkább azokról szeret írni, akik tisztelik ezt az életet, és tisztességesen, becsületesen élnek napjaikat.

Ez a Pintér Lajos költő arról a Pintér Lajos nevű magánemberről szeret írni, annak az életébe költözik bele, aki egy a sok magyar honpolgár közül, akinek családja van, felmenői, követői. Aki el tud gyönyörködni, mondjuk – egy korábbi kötetének címével élve: –, a *tiszavirág* szépségében.

„apám át-átjárt / a tiszta jegén” – nem csodaként, csupán: „ismerte jól / a víz sodrását / jég fodrait / lékek helyét”. Miként a kisgyerek: „doboltam álló nap / igen álló nap: / gyerek voltam / nem múlt az idő / nem múlt az élet / megállt a nap is az égen”. Tették, amit kell. Az emberi élet ősi rendje kerül Pintér Lajos verseinek középpontjába. Amit az elmúlt huszadik század oly igen megzavart. És hallunk zümmögve verseket, rímekkel, ritmusokkal éltetett életképeket, amelyek elmagyarázzák, hogy jaj nekünk, ha feladjuk a természetes életrendet, az életszakaszok, az évszakok és a napszakok szabályos kitöltését. A gyermek legyen gyermek, a maga időtlen játékba feledkező állandó ténykedésével. A dolgozó korú ember végezze feladatát a maga természetesen ismétlődő ritmusával, töltsse ki napjait hasznos munkálkodással. És ha mindezt sikerül visszaállítani, ha visszafelesel az ember a hisztérikus időzavarnak, kapkodásnak, önpusztításnak, akkor talán kielégülten veheti ki részét a naponkénti békés létezésből. Megbecsült szerepben lehet családtag, nagyapa, gyermekségére visszagondoló felnőtt. A maszk ebben a versvilágban nem a szerepjátszás menekülését jelenti, hanem épp ellenkezőleg: a jól eltöltött emberi élet különböző pozícióit.

De Pintér Lajossal egy másik barátság is összeköt. Együtt köszöntöttük a Parlamentben az akkori elnökszöny rendezte díszvacsorán, 85. születésnapján a magyar festészet azóta szintén a halhatatlanságba rögzült alakját, Schéner Mihály barátunkat. Együtt jöttünk le, visszafelé elmenvén a Szent Korona mellett, én úgy éreztem, hogy ebből az ünnepi csendes évfordulóból sugárzóan térde-fejet hajtva kell feltekintsek nemzeti létünk összefogó szent ereklyéjére. Az evangélikus Schéner mély főhajtással követte példámat. A jelenet szemtanúja feleségem mellett éppen Lajos barátom lehetett.

Hiteles költészet mondhatja szemünkbe ezt a természetes életmódot? Magam mindezt ifjúságomban Weöres Sándor összegyűjtött verseinek olvasása hatására fogalmaztam meg először, és most véglegesült bennem a Weöres-centenárium mai költészetünkre kisugárzó hatásaként. Tőle tanulta Pintér is, hogy mindez csak úgy válhat érvényessé, ha a kiegyensúlyozott életszemlélet egy harmonikus természetszemlélet részeként jelenik meg.

* * *

Kiegyensúlyozni a pillanatokat, amikor lábunk alatt „a lét szakad be”. Pintér Lajos körül elpusztult a hagyományos falu rendje, elgyászolta barát áldozatait, Baka Istvánt, Nagy Gáspárt, és apját is elvitte a kór. Ezt a mulandó világot kell a versekben tovább éltetni, hihetővé mondogatni, verssé varázsolni a létezés oly igen terhes, mégis méltóságteljesen fenntartható rendjét.

Ugyanakkor ez a méltóság, amely versei történeteit emberi tartalommal tölti fel – egy kemény magatartást magára vállaló akaratos, vitát kimondó megszólalást is magában rejt: „szétűtni a romlás, a rontás üveg-falain!” „Árva metaforákkal menni / az álság szép falai ellen!” Fiatalon mindezt kimondta, mérlegre tette, végigcipelte versei meditációin. Aztán lassan elhagyta a lázas megfogalmazást, de helyette szívós keménységgel beleépítette mindezt versének örökös vállalásaiba. Ábel hitének, áldozatának méltósága mellé állva veszíti el versei látóköréből a káini bűnös létet. Akiket versébe épít emlékezően, azok mind az Ábel-lét áldo-

zatosságának vállalói. Ők lesznek a versbe megidézve társai, erőt adó emberi példái. Miként az idézett Nagy Gáspár és Baka István, vagy éppen Schéner Mihály. És akik „medalion”-ba keretezve mint szentek adnak erőt történeteikkel a költő Pintér Lajos szavain, emlékezésbe illesztett történetmondásán keresztül. Hogy csak az engem is megérintő „medalion”-okat soroljam: Bálint Sándor, Bibó István, Illyés Gyula, Szabó Lőrinc, Kodály. És még mélyebb múltból Bartók. Bibó emlékezetéhez kötve.

*Ugye, most már a szeretet,
a tisztelet teremti meg
éteri fényből
Istennek tetsző köreit?*

De lehet ugyanezt kevésbé éterien, mégis méltósággal versbe idézni. Micsoda ötlet! Schéner Mihály barátunk levélben trombitálta össze barátait. „Kérlek, küldj el egy pár cipődet, szeretném lefesteni.” Kinek is juthat ilyen az eszébe? A varázsló barátnak. Aki Pintér Lajoshoz hasonlóan minduntalan egy-egy közösséget igyekezett téma szerint tova összegyűjteni maga köré. Ilyen ötlete volt a „beteg” cipő. Olvasom Pintér Lajos versét, majd megszakítva, falamon megkeresem a magam részét a sorban. A csoporton belül még erősebb kötésű összetartozást varázsolt képére. Nem árválgodik magában a magam cipó párja. Ott virít mellette a feleségemé is. Miként ő is kétségbeesve, majd lassan megnyugodva kísért szívűtőtem idején, majd utána. Meg amikor Miskolcon köszvényes rohamommal kollégiumi ágyam köré kellett szerveznem a dékánosság ügyeit. Akkor hordtam a magam „beteg” cipőjét, majd a Városmajorban, majd Balatonfüreden. És aztán kilenc hónapon át. Mert kardiológusom mondása szerint kilenc hónap, egy gyerek kihordási ideje körülbelül a teljes gyógyulás egy ilyen szívűtőtem után. Ezt a kilenc hónapos hűségű várakozást balladásította Miska a festményén. Ezzel maga is részesévé vált gyógyulásom folyamatának.

Amit magam átéltem a festmény készültével, hasonló módon érezte meg Pintér Lajos versében, amint melléírja a falra akasztott remekműnek a maga élet-történetét. Egy élet valódi méltóságának, ünnepeinek, szakralitásának, mindennapi eseményességének – az embernek a mindennapi létezésben helyet foglaló ténykedésének emlékezetét.

Lyukas cipő, fellegjáró – már a cím is jelzi a versimprovizáció lényegét: a költő megértette a garabonciás kérdés mélységesen szakrális igényét. A létezésre ráfi-gyelés akarásának emberi méretű átélését. Ekként épül bele a versbe a minden egyes emberre osztódó két határpont:

*Miska bátyám, ezt a cipőt
küldöm neked szeretettel,
apám benne eltemettem,
sírtam, mert az árvaák sírnak,
mégsem nyílik meg az égbolt,
a márvány ég mégsem hasad,*

és a másik:

*Miska bátyám, ezt a cipőt
küldöm neked szeretettel,
fiaim mikor születtek
ebben a vacak cipőben
kockaköven ott vacogtam,
olyan voltam, mint egy őrült,
örültem az új életnek.
és közte az ember mindennapi élete:*

*Miska bátyám, ezt a cipőt
küldöm neked szeretettel,
ez a bordó lyukas cipő
olyan, mint egy lyukas hordó,
megvénült benne, ki hordta.*

Benne él ebben a sorozatban az emberélet a maga sarkalatos pontjaival. Nem is tudom, egyetlen cipőről van-e szó, avagy cipők sorozatával jellemzi élete fordulatait a vers mondója. És aztán ebből kezd kiemelkedni maga a társvarázsló, a festőt értelmező költő. Alkotó alkotót jellemez.

Hogyan is kezdődött a vers, a festő-varázsló-garabonciás megfogalmazása?

*Miska bátyám nagy varázsló,
ördögökkel parolázó,
angyalokkal cicelléző,
Miska bátyám, nagy varázsló,
udvaribolond, ki király-
finál nagyobb kunsztot csinál:
balfelől hoz vészett kutyát,
abból készíthetni dudát,
jobbfelől meg csacsifogat
várja, annak is ő a gazdája,
kikocsizik mint uraság,
szüzet, kurvát, dilettánst és
zsenit, okost, lángészt,
kocsikáztat hülyéket és okosokat.*

A furcsa varázsló, aki benne él a mindennapok groteszk alakulásában, de minden pillanatnak éppúgy meg tudja szervezni a méltóságos éteri nagyszerűségét is. Mindennapi és egyszeri. Egyszerre. És ehhez a groteszk varázslóhoz nő fel a költő a versében, amint cipőt váltogatja? Vagy ugyanazt a cipőt hordozva biztosítja egyneműségét, sajátos egyedi varázslatos voltát? A vers ezt mérlegeli, ebből a bizonytalanságból engedni kiszabadulni, megtalálni a maga egyediségében a sajátos éteri mivoltát. Mindennapi nagyszerűvé szerveződő életéből kiindulva „sic itur ad astra”.

*Miska bátyám, ezt a cipőt
küldöm neked szeretettel,
ez a cipő kertész cipő,
földet vágó, ágyást ásó,
ebben a cipőben, Mihály,
fát ültettem, aranyágot,
fűzfaágot, akác vesszőt,
törte a tenyerem ásó.*

Idáig a kettősség: varázsló és tanítványa. Ami összeköt: a cipő. A mester talál-
mánya. Tárgy esetben küldi a versben a költő a festőnek. Tárgyat az alkotásban
megméréstésre. Innen kezdve már a cipő méltatása következik: varázsló a költő
is, aki hordja, és a festő úgyszintén, aki vászonra formázza. Társakként élnek a
cipőben. Festményben és versben. De leginkább az eddig felsorolt és vállalt éle-
tükben. Az emberélet tényei sorakoztak idáig, innen a megmérés következik: az
ember élete méltó-e az éteri létre. Illetőleg az éteri lét oly igen groteszk megva-
lósultságára. A mindenkiben egyedileg felnövő élet méltóságát képes-e hordozni
ez a cipő? Íme a groteszk metafizika. Földi életünk lényegének mérlegelése.

*Miska bátyám, ez a cipő
lyukas cipő, pokoljáró,
ki benne jár, gyalogjáró.
Kedves bátyám, ez a cipő
lyukas cipő, fellegjáró,
éjszaka, mikor már csendes
lakótelep, bányászváros,
rőzsadomb és szemétdomb-táj,
strici se jár, rendőr se jár,
koldus se jár, kukás se jár,
polgár se jár, mester se jár,
akkor ebben a cipőben
én járok a radarok közt,
én járok a magas égen,
én járok a szmogos égen,
ez a cipő fellegjáró,
ahol lépek, lyukat rúgok:
s ott ragyognak a csillagok.
Kedves bátyám, oly éjszaka,
ahol lépek, lyukat rúgok,
s nem ragyog ott egy csillag sem.*

Groteszk varázsolás? Miként a huszadik-huszonegyedik század valósága,
amelynek ellene mond Schéner Mihály és Pintér Lajos. Amelyben nem szívesen
élnek, mégiscsak élnek a korszak emberei.

* * *

Groteszk varázsolás? Mihály képein éppúgy, mint Pintér Lajos verseinek szövegilleszkedésében. Szokatlan vershez idomulás. Kiszámítottan beszámított versszerűség és grammatika egyeztetése. Mindenesetre eltérően a megszokott magyar versalakzatoktól.

Nem csodálkoznék, ha egyszer Pintér Lajos kinyilvánítaná, hogy akár mindennapos olvasmánya is a Zsoltárok Könyve. Költői alkotásmódja mindenesetre éppen ehhez a szöveg- és formaalakításhoz illeszkedik.

A Zsoltároknak egyszerre van megnevezett alkotójuk, de valójában a héber népköltészet Isten szeme láttára összecsiszolódó metafizikai gyöngyszemei. A „költő” személyisége az Istennel társalgó egyes ember, aki ugyanakkor felelősséget vállal a közössége érzelmvilágáért. Egyszerre mindennapi, magasztos és éteri tájékozódást feltételez. Benne pedig, mindegyik darabban egy-egy elbeszélés rejtőzködik. Valamilyen emberi élethelyzetnek a felmérése, átgondolása, végigcselekvése és a Teremtő szemével való megmértetése.

Alapjaiban elbeszélés, amely távol áll a költeménytől, de „vers” mivoltában olyan metafizikus költészetet vezet bele ebbe az elbeszélésbe, ami sajátos, a mindennapi grammatikától, de a poétikai szabályoktól is eltérő alakzatban válik egyszerre tájékozódássá a világban, és Isten felé forduló imává. Egyszerre eföldi emberi tájékozódás-esemény teljes megjelenése, és a teremtett világot magáévá fogadó, abban elhelyezkedő biztonságérzet megfogalmazása.

Pintér Lajos verseinek is ez a sajátosága. Nem periódikumokban formálódik, egyfajta személytelenné váló elbeszélés hullámmását követi. Benne éppen a ritmikus ismétlődés alakulásának látványos kerülésével. Ebből formálódik az elbeszélés groteszk mivolta. Szójátékok, rímeket kerülő rímhangzások, párhuzamosságot hol követő, hol megtörő beszámolók. A létezés köztességének megszólaltatásai.

Egyszerre olvasom Pintér Lajos élete menetét, figyelem, miként válik ki a vers mondója írójának életmenetéből, és ugyanakkor megfigyelhetem az egyes ember életjeleneteinek összehangolódását a létezés titokzatosságával. Egyszerű, mindennapi történetek elmesélése, mondogatása érzékelteti a kérdés helyzeteinek rendkívüliségét, és ugyanakkor a várható válasz biztonságot bizonyító méltóságos erejét. Egyszerre véletlen és általános, egyszeri és örökismétlődő. Az oly igen bizonytalan ember végzetével szembesülő biztonságérzetét kinyilvánító. Egyszerre irigylésre méltó biztonság és kétségbeejtő félelem.

Ezt az életünkre települő helyzetet valójában csak a népdalok keletkezési-csiszolódási formálásmódja foglalhatná maradandóan formába záruló szöveggé.

Pintér Lajos költészetében mindez éppen fordítva történik. Dávid király egy fikatív végeredmény, a „dávidságban” összegezhető emberi alkat szöveggé formálódásának végállomása. Pintér Lajos esetében az alkotás fordítottja zajlik: egy tovább nem formálható szövegben a huszadik-huszonegyedik századi ember kérdezőhelyzete nyílik meg, jelenik meg egyszeri esetként, személyes költői alkotópozícióban. Egyszerre félelmetes merészség és nyugalmat kinyilvánító bölcsesség. Egyszerre groteszk értelmi alakzattá szövegezve, és magasztos elrendezettség kivetítése a versbe. Egyszeri és általános formába vonva. Pintér Lajos költészetében ez a zsoltáros tájékozódás jelenik meg a mai ember bizonytalanságában tájékozódást keresve.

Féljek vele és általa? Vagy irigyeljem biztonságát?

Én egyszerre fogadom magamba szövegeinek elrendezett félelmét. És általa az imádkozó ember biztonságérzetét.

Naponta számba kell vegyük: hullunk, pusztulunk. De azt is tudatosítani kell: naponta újabb és újabb értékek nőnek a pótlásra. Ennek egyensúlyát kell átérezni. Ebben az egyensúlyozásban találhatjuk meg létezésünk értelmét. A történelem önmagát reprodukáló ismétlődéseit és újat alakító meglepetéseit. Várt és váratlan eseményeit.

Aki belép ebbe az életművet összegyűjtő versválogatásba, az a most pontokra hulló időben egyensúlyozva joggal vágyódhat az abszolút időbe. Minden mozdulatával a végtelen részeseként.

(Pintér Lajos: *fényöröm fénybánat [Válogatott versek 1995–2011]*, Orpheusz Kiadó, Budapest, 2015)